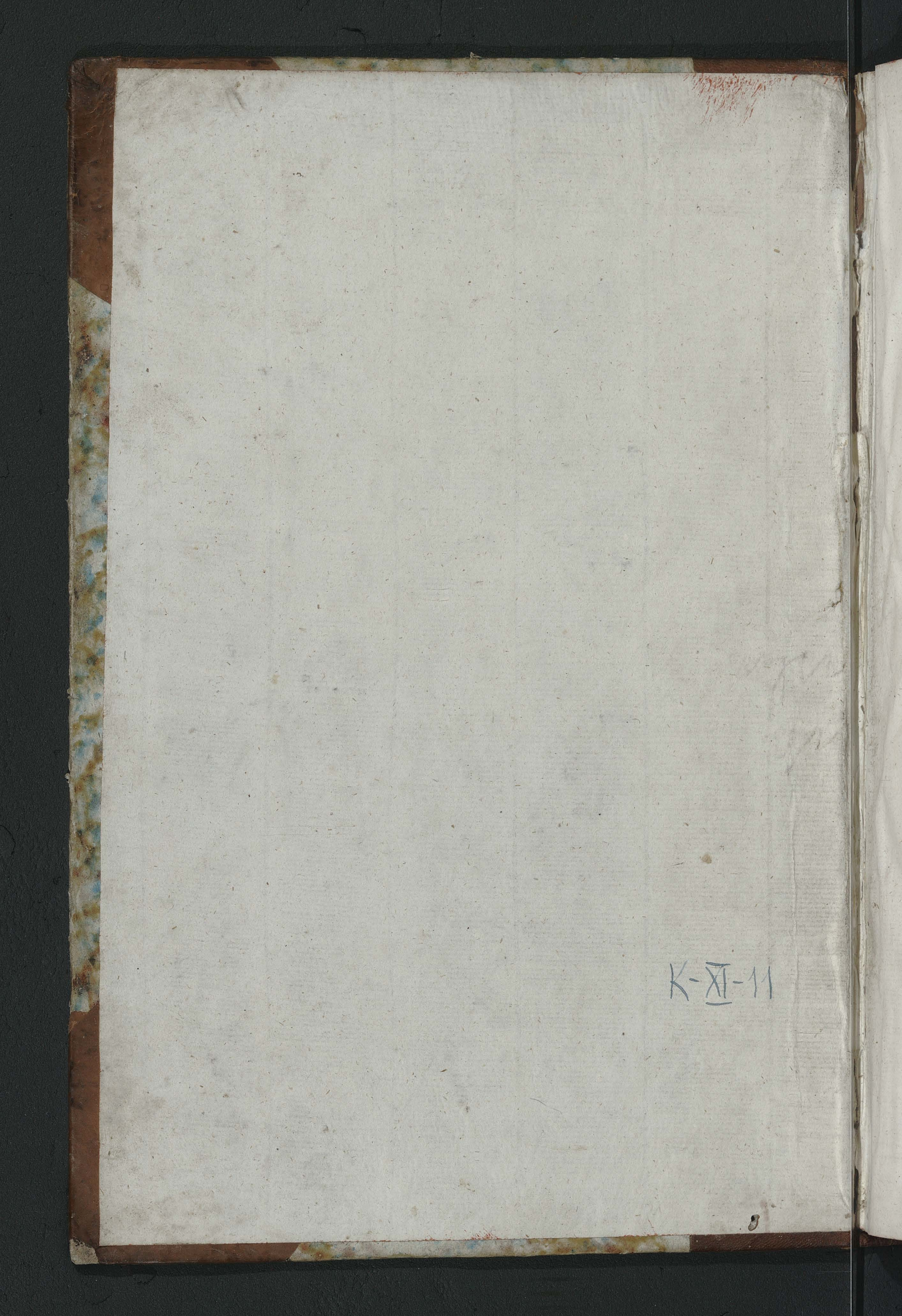
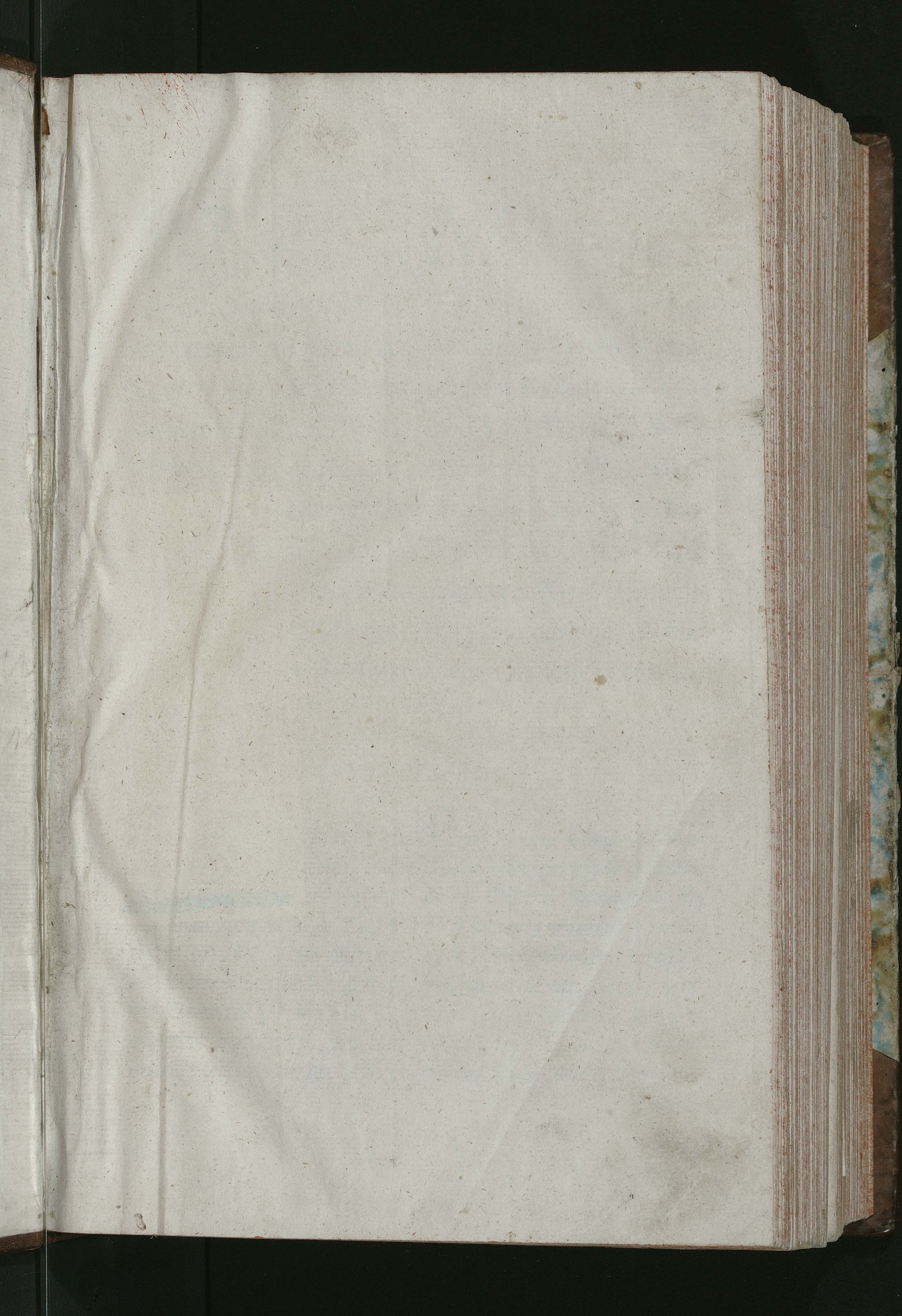
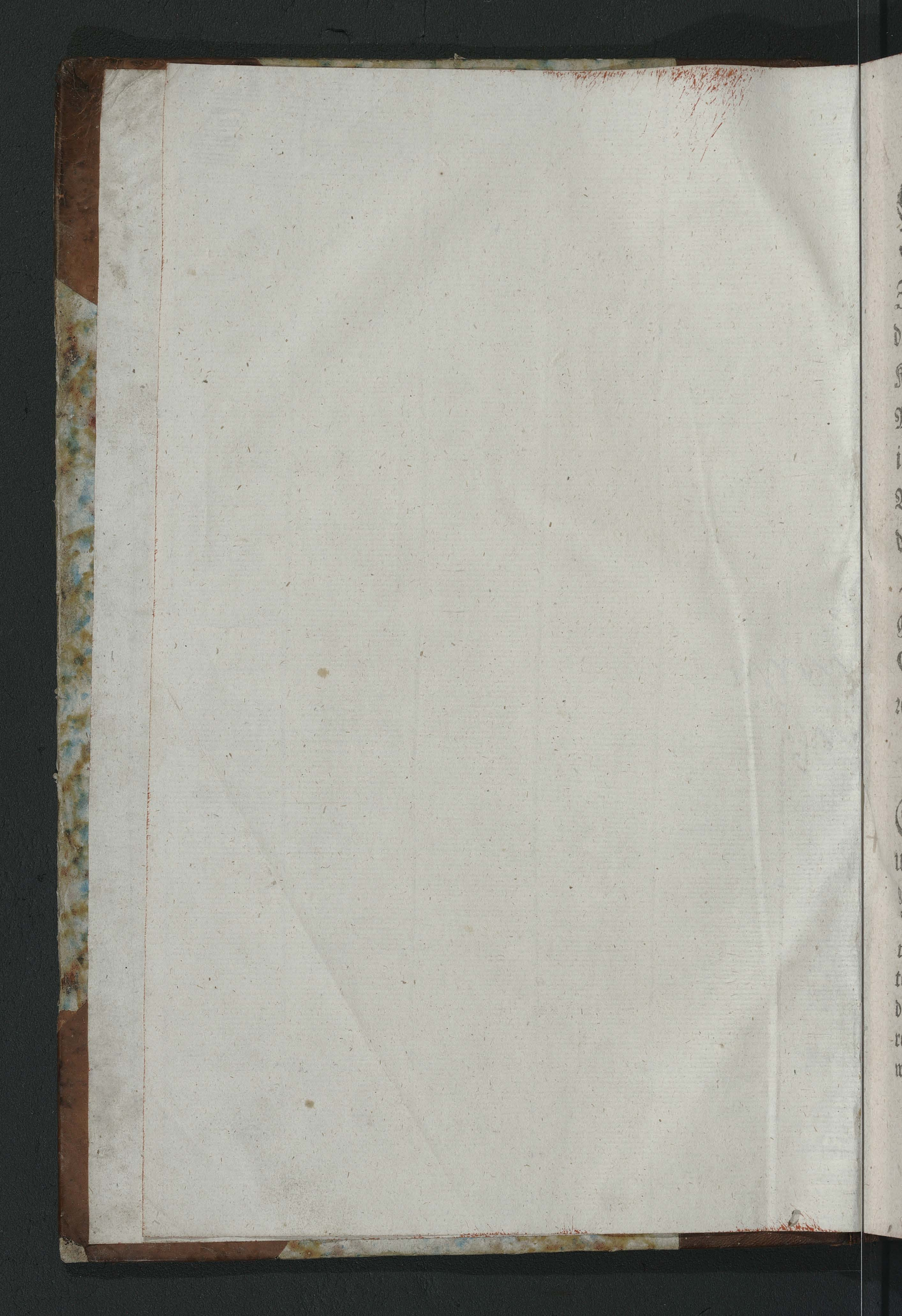

10

Verordnung der k. k. bevollmächtigten westgalizischen Hofkommission.

Rozporządzenie C. K. Pełnomocney Zadworney Komissyi Galicyi Zachodniey.

Werden die Mittel, wodurch scheinbar ertrunkene, erstickte, erhängte, und erfrorne Menschen wieder zum Leben gebracht werden können, bekannt gemacht.

Środki, za pomocą których utopieni, zaduszeni, powieszeni, y zmarzli Ludzie otrzezwionemi bydź mogą, do publiczney podaią się wiadomości.

Es ist eine durch vielfältige, mit glücklichem Erfolg unternommene Versuche bestättigte Erfahrung, daß ertrunkene, erstickte, erfrorene, oder erhängte Menschen, wenn sie auch kein Zeichen des Lebens mehr geben, nicht immer wirklich todt sind, sondern, daß derlei Unglückliche durch Anwendung zweckmässiger Mittel von dem scheinbaren Tode gerettet, und wieder zum Leben gebracht werden können.

Częste, szczęśliwym wypadkiem uwieńczone zachody utwierdziły to doświadczenie, że utopieni, zaduszeni, zmarzli, lub obwieszeni Ludzie niezawżdy, chociaż żadnego znaku życia niedaią, w samey rzeczy umarli, lecz że takowi nieszczęśliwi użyciem przyzwoitych środków od śmierci pozorney uratowani, y życie im przywrócone bydź może.

Da jedoch einerſeits dieſe Mittel gewöhnlich nur den Kunſterfahrenen in der Arzney bekannt ſind, andererſeits aber gar oft geſchieht, daß durch den Gebrauch unſchicklicher, zweckwidriger Mittel der Tod derlei verunglückten Menſchen viel mehr befördert, als abgewendet wird, ſo wird, um dieſe Mittel zu Jedermanns Kenntniß zu bringen, und allgemein gemeinnützig zu machen, zu Folge höchſter Entſchlieſſung vom 18ten September d. J. darüber nachſtehender Unterricht zur Richtſchnur in vorkommenden Fällen bekannt gemacht.

Ponieważ iednak z iedney ſtrony takowe środki zwyczaynie doświadczonym tylko w ſztuce Lekarſkiey ſą wiadome, z drugiey zaś ſtrony bardzo ſię częſto trafia, iż śmierć takowych unieſzczęśliwionych Ludzi używaniem środków niezdatnych y przeciwnych przyſpieſzona bardziey, niżeli odwrócona bywa; podaie ſię zatym, ażeby tych środków każdego nauczyć, y takowe powſzechnie użytecznemi uczynić, ſtoſownie do naywyżſzego zalecenia pod dniem 18tym Września t. r. o tym naſtępuiąca nauka, by w zdarzaiących ſię przypadkach za prawidło ſłużyła, do publiczney wiadomości.

A. Hilfsmittel, welche bei Ertrunkenen anzuwenden ſind.

A. *Środki pomagaiące, których dla utopionych zażyć należy.*

Vor allem muß geſorgt werden, daß die Lunge und das Gehirn von dem angehäuften, und ſtillſtehenden Geblüte befreyet, und deſſen ordentlicher Lauf wieder hergeſtellt werde. Daher iſt:

Nadewſzyſtko potrzeba uſiłować, ażeby pluca y mózg od ſkupioney y zatamowaney krwi uwolnione zoſtały, ta zaś do porządnego biegu ſwego powróciła. A zatym

1tens Die

1tens Die Drosselblutader (*Vena iugularis*) auf einer oder der andern Seite zu eröfnen, jedoch ist die Lanzette dem Schneller vorzuziehen, damit die Oefnung recht groß gemacht werden könne; wenn diese aber nicht gelassen werden kann, so ist eine Ader am Arm oder Fusse, oder wo es sich thun läßt, nach Umständen auf 8, auch 10 und mehrere Unzen zu eröfnen. Doch ist dabei zu merken, daß die Aderlaß am Fusse fast niemal, am Arme sehr selten, jene am Halse aber fast allezeit Blut gebe. Unter der Zeit, als das Blut fließt, ist öfters zu versuchen, ob ein Schlag am Herzen, oder an der Pulsader zu fühlen sey.

Po 1sze puścić Krew z tak zwaney żyły podszyiney (*Vena jugularis*) a to, z iedney lub, z drugiey strony, do czego iednak Lancetu lepiey, niż sznypru użyć można, by dosyć duży otwor w żyle zrobić; ieżeli z tąd Krew puścić niepodobna, tedy z ręki lub nogi, lub z kąd tylko można będzie, wedle okoliczności 8, y 10, y więcey także uncyi Krwi puścić należy. Wiedzieć zaś potrzeba, że za puszczeniem Krwi z nogi nigdy prawie, z ręki bardzo rzadko, z szyi zaś zawżdy prawie Krew płynie. Podczas płynienia Krwi należy często patrzyć, czyli niedaie się czuć bicie serca, lub żyły pulsowey.

2tens Sind inzwischen, bis der Bader kömmt, dem aus dem Wasser gezogenen die nassen Kleider abzunehmen; er ist abzutrocknen, und mit anderen trockenen Kleidern, Decken oder Kotzen zu bedecken, auch sind ihm die Nasenlöcher zuzuhalten, und die Luft stark, und anhaltend in den Mund zu blasen.

Po 2gie Tymczasem, nim Cyrulik przyidzie, należy zdiąć mokre suknie z utopionego, y otarłszy go, włożyć suche na niego odzienie, przykrywaiąc go Kołdrami lub Kocami; potrzeba także zatknąć mu nozdrza, y dodawać powietrza mocnym y nieustannym dęciem w usta.

3tens Soll durch Beihilfe eines Blasbalges, wenn einer zu haben ist, oder einer

Po 3cie Za pomocą mieszka, ieżeli go mieć można, lub kłódki nożowey na koń-

an der Spitze abgeschnittenen Messerscheide, oder in deren Abgange, durch Beihilfe eines Tabak- oder anderen Röhrels, die Luft, oder, welches noch weit vorzüglicher ist, Tabakrauch durch den Hinterleib in den Mastdarm geblasen werden, welches Einblasen des warmen Tabakrauches aber noch füglicher durch eine eigens dazu bestimmte Tabakklistirspritze verrichtet werden kann. Sollte aber keine solche Klistirspritze bei Handen seyn, dann kann eine Klistir von einem Seidel Wasser, worinn ein Loth Tabak gekocht worden ist, mit einer Blase laulicht beigebracht werden.

cu przyciętey, lub, ieżeli tey niebędzie, za pomocą Cybucha albo inney iakiey rurki potrzeba mu powietrza, lub, co daleko iest lepiey, dymu tytuniowego tyłem w Kiszkę żołądkową napuszczać, które napuszczanie ciepłego dymu tytuniowego lepiey ieszcze właściwie do tego zrobioną sikawką krystyrową zdziałane bydź może. Gdyby zaś takowey Sikawki krystyrowey niebyło przy ręku, wtedy można dać Krystyrę z pół kwarty wody, gotowaney z łotem tytuniu, letnio pęchirzem.

4^{tens} Soll während dieser Beschäftigung die Brust hauptsächlich an beiden Seiten, wo sich die Rippen am meisten biegen, mit warmen Händen ganz gelinde zu wiederholtenmalen gedrückt werden; wie dann auch

Po 4te Podczas tego krzątania się potrzeba pierś, osobliwie z obydwóch stron, gdzie się ziobra naybardziey gną, ciepłemi rękami bardzo zwolna po kilka razy ugniatać; iakoteż

5^{tens} dem Ertrunkenen mit mässiger Wärme, mit leinenen, und wollenen warmen Tüchern, und Umschlägen beigesprungen, und am Rückgrade beständig gerieben werden muß; daher

Po 5te Utopionemu pomiernym ciepłem, ogrzanemi chustami lannemi, lub wełnianemi, y obkładaniem pomagać, y Krzyże nieustannie rozcierać; dalszego

6^{tens}

6tens Derselbe ohne Verschub in ein warmes Bett zu bringen ist, und es würde

Po 6te bez zwłoki w łożko go położyć należy, y wieleby

7tens Die erquickende natürliche Wärme zweyer gesunder Menschen, welche sich mit dem Ertrunkenen zu Bette legten, sehr vieles beitragen, oder aber

Po 7me orzezwiaiące ciepło naturalne dwóch ludzi zdrowych, którzyby się z utopionym w łożko położyli, pomocy dodało, lub

8tens Soll der Körper in ein mit warmer Asche, oder zu Pulver gestossenen, und warm gemachten Salze ungefehr vier Finger dick überschüttetes Bett gebracht, solcher aber wieder mit warmer Asche oder Salz bestreuet, oder mit erwärmten, und in Tücher eingewickelten Ziegeln, oder andern Steinen, oder auch mit erwärmten hölzernen Tellern zugedeckt, und darinn einige Stunden lang erhalten werden, bis etwa einige Lebenszeichen an ihm wahrgenommen werden; um den Hals legt man einen mit Asche und Salz angefüllten Strumpf, und auf den Kopf setzt man eine damit bestreute Mütze, wobei man aufmerksam seyn muß, daß nichts davon in die Augen, oder den Mund fällt.

Po 8me powinno się ciało w łożko na cztéry palce prawie posypane ciepłym popiołem, lub utartą na proszek y zagrzaną solą położyć, ciepłym popiołem lub solą posypać, lub rozegrzanemi, y w chusty zawiniętemi cegłami lub innemi kamieniami, albo także zagrzanemi talerzami drewnianemi nakryć, y tak godzin kilka trzymać; około szyi obwiia się popiołem y solą napełniona pończocha, a głowa zaś ubiera się w czapkę równie obsypaną, przy czym uważać potrzeba, by czego w oczy lub usta niewpadło.

9tens Dann läßt man dem Kranken die stärksten, flüchtigen Geister z. B. Hirschhorn- Kampfer- oder flüchtigen Salmiakgeist, worunter der letztere wegen seiner Stärke vorzuziehen ist, vor die Nase halten, oder ganz trocknen Tabak, wie auch Riech- und Nießmittel z. B. das Pulver von Euphorbium, Pfeffer, Majoran, Rosmarin, Salwey, Rauten mit einem Federkiele in die Nase blasen. Endlich kann man auch demselben nur wenige Tropfen Geist mit wenig Wasser vermischt in den Mund geben.

Po 9te Trzymać potem choremu pod nosem naymocnieysze, lotne Spiritusy, na przykł: Spiritus Jeleniego Rogu, Kamforowy, Salmiakowy, z między których ostatni dla swey mocy pierwszeństwo otrzymać powinien, różne, także liki do powonienia y na czychanie, na przyk: proszek z Gummy Euphorbium, Pieprzu, Majoranku, Rozmarynu, Szałwii, Ruty, piórem w nos zadmuchywać potrzeba. Nakonic można mu także kilka kropel tylko Spiritusu z' trochą wody zapuścić w usta.

Mit diesen Mitteln muß ungeachtet aller geäusserten Lebenszeichen einige Stunden lang fortgefahren werden, und ist auf alle Weise zu vermeiden, daß ein solcher Unglücklicher nicht mehr auf einem Fasse gewälzt, oder umgestürzt, auf den Kopf gestellt, oder wohl gar bei den Füssen an einem Stricke aufgehängt werde.

Te środki, niezważaiąc nadane znaki życia, kilka godzin kontynuować potrzeba, y wystrzegać się wszelkim sposobem, ażeby takowy nieszczęśliwy człowiek niebył na beczce taczany, lub przewracany, do góry nogami stawiany, lub wcale za nogi na sznurze wieszany.

Obschon nun zwar eines jeden Menschen natürliche Pflicht ist, seinem verunglückten Nebenmenschen in derlei Fällen

Chociaż wprawdzie naturalną każdego człowieka iest powinnością, ratować bliźniego w takowym przybei-

beizuspringen, ihm alle mögliche Hilfe zu seiner Rettung zu leisten, und derjenige, der einen Verunglückten von dem sonst unvermeidlichen Tode rettet, sich schon durch das innere beruhigende Bewußtseyn, das eine solche menschenfreundliche Handlung gewähret, belohnet findet; so haben Seine Majestät dessen ungeachtet für denjenigen, der einen dem Scheine nach ertrunkenen Menschen rettet, eine Belohnung von 25 fl. rhein. aus dem Aerarium allergnädigst auszumessen geruhet.

padku, y dodawać mu ile możności wszelkiey pomocy do uratowania się; chociaż ten, który takowego nieszczęsnego od śmierci inaczey nieochybney uratował, w uczuciu wewnętrznym zaspokaiaiącym, iakie takowy ludzki uczynek porusza, dosyć dla siebie znayduie nadgrody; iednak JEgo Ces. Król. Mość pomimo tych powodów raczyła dla tego, który pozornie utonionego Człowieka uratuie, nadgrodę 25^{ciu} zł. Ryń. ze Skarbu swego nayłaskawiey wyznaczyć.

Um aber dieser Belohnung theilhaftig zu werden muß

Ażeby się zaś tey nadgrody stał uczestnikiem, powinien

1tens Derjenige, welcher eine in das Wasser gefallene Person vom Tode gerettet hat, baldmöglichst, und zwar längstens binnen 4 Wochen die Anzeige darüber an das Kreisamt machen, da nach Verstreichung dieser Zeitfrist die Belohnung nicht mehr statt findet.

Po 1^{sze} Ten, który toniącą Osobę od śmierci uratował, iak nayrychley, a to przynaymniey w przeciągu 4. Tygodni o tym Urzędowi Cyrkularnemu donieść, gdyż po upłynieniu tego terminu nadgroda mieysca niema.

2tens Hat das Kreisamt über den Vorfall eine genaue

Po 2^{gie} Ma Urząd Cyrkularny całe zdarzenie do:

Untersuchung vorzunehmen, und dabei vorzüglich den Umstand: ob für den in das Wasser gefallenen sowohl, als für den Erretter wirklich Todesgefahr vorhanden gewesen, verläßlich zu erheben, und zu diesem Ende jedesmal die Tiefe des Wassers beiläufig zu erforschen.	kładnie roztrząsnąć, y osobliwie o tym się zapewnić, czyli w samey rzeczy tak nad nurzaiącym się w wodzie, iako y nad ratuiącym niebezpieczeństwo życia wisiało, a tym celem należy się każdą razą głębokość wody poprzedniczo zmierzyć.
3tens Diejenigen, welche von dem Vorfall Wissenschaft haben, oder die allenfalls dabei gewesenen Zeugen an Eidesstatt zu vernehmen, und darüber seinen Bericht zu erstatten.	Po 3cie Tych, którzy o tym zdarzeniu wiedzą, lub naocznych świadków w zamiast przysięgi wysłuchać, y o tym wszystkim donieść.
B. Mittel, wodurch die von Kohlendunst, oder durch den Blitzstrahl erstickten, oder endlich die erhängten Menschen gerettet werden können.	B. *Środki, za pomocą których uduszeni zagarem, lub zabici piorunem, lub nakoniec obwieszeni ludzie uratowani bydź mogą.*
1tens Muß der Verunglückte gleich in die freye Luft gebracht, und ihm bei zugehaltenen Nasenlöchern die Luft mit Nachdruck in den Mund geblasen,	Po 1sze Wynieść potrzeba zaraz tego nieszczęśliwego na wolne powietrze, y zatknąwszy nozdrza powietrza mu silnym dęciem w usta dodać,
2tens Demselben mit einer grossen Oefnung zur Ader gelassen, und damit so lang, bis	Po 2gie Należy się mu puścić dużym otworem krew, y tak długo siłować, dopóki

Blut

Blut zu fließen anfängt, fortgefahren werden; während dieser Zeit ist aber derselbe mit frischem Wasser im Gesicht, und auf der Brust zu bespritzen, ihm vor der Nase ein starker Essig zu halten, oder die Nase damit beständig zu reiben; sollte er hierauf Zeichen des Lebens geben, und etwas zu verschlingen im Stande seyn, so kann durch warmes Wasser, welches mit 10 Theilen Essig vermischt wird, eine schnelle Erleichterung verschaffet werden.

aż krew nieſpłynie; tym czasem kropić mu świeżą wodą na twarz, y pierſi potrzeba, trzymaiąc pod nosem ocet mocny, lub nacieraiąc go nim nieuſtannie; gdyby zatym dawał znaki życia, y był w ſtanie co połykać, tedy mu ciepła woda, z dzieſiątą częścią octu pomieſzana, prętkie ſprawi ulżenie.

3tens Ist weiters dasjenige, was zur Rettung der Ertrunkenen bei dem 3ten, 4ten und 5ten Punkt an Hand gelassen worden, auch bei Erstickten, und Erhängten anzuwenden, bei den letzteren aber noch besonders zu beobachten, daß ein solcher vor allem bald möglichst abgeschnitten, und der Strick, das Band, oder woran er sonst gehängt, sogleich losgemacht werde. Uibrigens ist der Gebrauch aller Brechmittel zu vermeiden.

Po 3cie Z resztą użyć należy tego wſzyſtkiego, także dla uduſzonych y powieſzonych: co ſię do ratowania utopionych w 3cim 4tym y 5tym punkcie podało, lecz względem powieszonych oſobliwie ieſzcze potrzeba uważać, ażeby takowy naypierwey iak nayprędzey odcięty, a powróz, taśma, lub naczym kolwiek wiſiał, natychmiaſt rozwiązano było. Wreście użycia wſzelkich lików na wymioty wyſtrzegać ſię potrzeba.

C. Mittel, die für erfroren gehaltenen Personen zu retten.

Vor allem ist zu vermeiden, daß derlei Erstarrte nicht in warme Zimmer gebracht, oder an das Feuer hingelegt werden; denn durch solche voreilige Erwärmung wird ein unvermeidlicher Brand, und die Unmöglichkeit der Wiederbelebung verursachet. Selbst auch alsdann, wenn die von Kälte erstarrte Person noch einige Zeichen des Lebens von sich giebt, darf man sie durchaus nicht alsogleich in die Wärme bringen, sondern auf folgende Weise behandeln: und zwar

1tens Muß man jeden für erfroren gehaltenen, oder vom Frost erstarrten Körper, er sey auch seit noch so viel Tagen starr geworden, sogleich in ein kaltes Zimmer, oder in einen andern Ort bringen, allda ihm ein Lager von ein paar Hände hoch Schnee zubereiten, den Körper aller Kleider entblössen, oder vielmehr die Kleider vom Leibe losschneiden, und den blossen Körper auf das Schneebett legen, und solchen wieder eben so hoch mit Schnee bedecken, der Schnee

C. *Środki, do uratowania Osób za zmarzłe mianych.*

Nadewszystko wystrzegać się potrzeba wnosić takowych skrzepłych do cieplej Izby, lub przysuwać do ognia; ponieważ takim pospiesznym ogrzaniem sprawia się nieochybne zapalenie, y przytłumia się wcale ożycie. W tenczas nawet, kiedy od zimna skrzepła Osoba znaki ieszcze życia daie, niemożna ią żadnym prawem natychmiast do ciepła wnieść, lecz się z nią następuiącym sposobem obeyść należy: a to

Po 1sze Musi każde za zmarzłe miane, lub od mrozu skrzepłe ciało, chociażby iuż od kilku dni skościało było, natychmiast do zimney Izby, lub na inne mieysce przyniesione, tu zaś na łożu przygotowanym ze śniegu na kilka piędzi wzgrubsz utłoczonego, ze wszystkich Sukień obnażone, które raczey poroz rzynać potrzeba, w nagości więc położone, y rów nie tak grubo śniegiem, ale trochi do Ciała ugniecio-

aber

aber muß etwas wenig an den Körper gedrückt werden, und so läßt man den Körper so lang liegen, bis sich die Beweglichkeit der Glieder, und die Wärme wieder einstelit; Hals und Kopf müssen zwar auch mit Schnee bedeckt werden, doch muß die Oefnung des Mundes, und der Nasenlöcher frey bleiben;

nym, przykryte, y w tym położeniu tak długo zostaiwone bydź musi, dopókaż ruchawość członków, y ciepło niepowróci. Szyia y Głowa musi wprawdzie także bydź Śniegem przykryta, iednak otwór ust y nożdrzów wolnym zostawić potrzeba.

Uibrigens kann der Kopf und Hals auch mit Nutzen mit Schnee gerieben werden; auch könnte solches am ganzen Leibe geschehen; nichts desto weniger ist doch die Bedeckung mit Schnee, wegen der gleichförmigen Anlegung allezeit vorzuziehen. Wäre aber kein Haus, oder anderer Ort in der Nähe, so könnte auch das Schneebett an einem Orte auf dem Felde selbst geschehen, mit dieser Behutsamkeit, daß der Körper dem Wind und der Zugluft nicht zu sehr ausgesetzt sey.

Wreście można głowę y Szyię nie bez pożytku Śniegem nacierać; co się także z całym Ciałem robić może, iednak przykrycie Śniegem dla równego wszędzie przylegania zawżdy przenosić nad inne środki potrzeba. Gdyby zaś ani domu, ani innego iakiego zabudowania w pobliskości niebyło, tedy możnaby łoże śniegowe na iakimkolwiek mieyscu wpolu zrobić, ale z tą ostrożnością, ażeby ciało ani na wiater ani na powianie powietrza wystawione było.

3tens Wäre aber kein Schnee zur Hand, so taucht man Tücher von was immer für einer Gattung, auch Pferddecken

Po 3cie Gdyby zaś niebyło Śniegu nadorzędziu, tedy maczaią się chusty, jakiegokolwiek gatunku, lub

(Kotzen) Säcke u. d. g. in eiskaltes Wasser, worunter auch etwas zerstossenes Eis kann gemischt werden, und dann wird der Körper in diese kalten, und nassen Decken eingewickelt; überhaupt aber muß das Bedecken entweder mit Schnee, wenn er etwann schmelzt, oder mit nassen Decken, wenn das Wasser von seiner Kälte verliert, immer erneuert, und so lang damit fortgefahren werden, bis sich die meisten Zeichen des Lebens, als da sind die Wärme, und die Beweglichkeit der Glieder, wieder äussern.

Derhy (Kocy) Wory i. t. p. w nayzimnieyszey wodzie, z którą nieco potłuczonego lodu zmieszać można, y zawiia się potem ciało w te zimne y mokre płachty; w ogulności zaś powinno się przykrywanie śniegem, kiedy nieco topnieie, lub płachami, kiedy woda zimność swoię utraca, zawżdy odnawiać, y tak długo kontynuować, dopóki się naywięcey znaków życia, iako to: ciepło, y ruchawość członków niepokaże.

4tens Im Fall aber, daß weder Schnee, noch hinreichend viele Tücher zu haben wären, kann man den entkleideten Erstarrten auch in einen Trog, oder anderes derlei Gefäß legen, und eiskaltes Wasser auf ihn giessen, doch so, daß das Wasser die Oefnung des Mundes, und der Nase nicht berühre. Wenn nun der von Frost Erstarrte in solchem Wasser endlich aufzuthauen anfängt, so muß man ihn aus dem Wasser herausnehmen, und sodann mit Wasser, das nicht so gar kalt ist, reiben, und dieß Wasser auch mit et-

Po 4te W przypadku zaś, gdyby ani Śniegu, ani płach zadosyć niebyło, można osobę skrzepłą, rozebrawszy ią do naga, w Koryto, lub inne podobne naczynie włożyć, y Wody zimney iak Lód nalać, iednak tak, iżby się woda otworu ani ust, ani nozdrzów niedotykała. Gdy zatym skrzepły odchodzić w tey wodzie zaczyna, wyiąć go w tedy potrzeba, y rozcierać Wodą niebardzo zimną, a ieżeli można, z trochi wina lub wódki zmieszaną. Podczas tych zabiegów ratunku po-

was

was Wein, oder Brandwein vermischen. Während diesen Hilfleistungen muß man zu trockenen, und lauen Bedeckungen, und, wenn der Erstarrte noch auf dem Felde im Schnee liegt, zur Fortbringung Anstalten machen.

trzeba się o suche y letnie przykrycie, y ieżeli skrzepły w Polu ieszcze na Śniegu leży, o podwiezienie go starać.

5tens Sobald man aber wieder etwas Wärme, und Beweglichkeit der Glieder verspürt, wird der Kranke mit etwas gewärmten Tüchern abgetrocknet, und in ein nur etwas gewärmtes Bett gelegt, doch aber mit dieser Vorsicht, daß der Ort, oder das Zimmer nicht geheizt, oder warm sey: denn der Grad der äusserlichen Wärme muß hier mit der äussersten Behutsamkeit, und ohne alle Uebereilung nach und nach verstärket werden.

Po 5te Skoro się zaś tylko trochi powracaiącego ciepła, y ruchawości członków postrzega, zaraz obciera się chorego zagrzanemi trochi chustami y kładzie się go w łóżko trochi ogrzane, iednak z tą ostrożnością, iżby ten przytułek lub pokóy ani ciepły, ani w nim zapalono było: albowiem stopień zewnętrznego ciepła musi w tym razie z naywiększą ostróżnością, y bez popędliwości zwolna bydź podwyższany.

6tens Bleibt nun das Athemholen noch aus, so wird der Körper ferners noch mit ganz kaltem Wasser, so mit etwas Weinessig vermischt ist, gerieben, oder man setzt die Füsse in ein sehr laulicht Wasser, und wäscht auch mit eben demselben die Hände und das Gesicht; ferner muß man suchen, Luft in die Lungen zu blasen, auch ein Klistier aus lauem Wasser mit etwas wenig Kampfer, oder anderem Geiste ver-

Po 6te Jeżeli oddychanie zatym nienastąpi, ciało daley ieszcze całe zimną wodą z trochi Octu winnego zmieszaną naciera się, lub sadza nogi w bardzo letnią wodę, y obmywa się nią twarz y ręce, potém należy starać się o dodanie plucom powietrza dęciem, y danie z ciepłey wody, zmieszaney zaś z trochi Spiritusu Kamforowego lub innych, Krystyry. Gardło

mischt

mischt geben. Den Schlund kann man mit einem in Oel getunkten Federbart reizen, und einige Tropfen Meerzwiebelessig, oder flüchtigen Salmiakgeist auf die Zunge fallen lassen. Man kann auch Riech- und Nießmittel, wie ad 9^{num} bei Ertrunkenen gesagt worden, in die Nase bringen, eine Tabaksrauchklistier geben, und endlich kann man auch in die Herzgrube ein mit kaltem Weinessig, oder Kampfergeist benetztes Tuch, oder Stück Brod legen. Wären aber die Kienbacken fest geschlossen, so reibt man solche mit kaltem Brandwein, mit Kampfergeist, am besten aber mit Kampferöl (Kampfer in Mandel- oder anderen Oel aufgelöst) oder Steinöl und s. w.

7^{tens} Wenn nun der Kranke wieder etwas hinunterschlingen kann, so giebt man ihm Thee von wohlriechenden Kräutern mit etwas wenig Weinessig; denn es ist zu bemerken, daß zu Anfang der Belebung kein Wein, Brandwein, oder andere hitzige Getränke sollen gegeben werden; ferner kann man ihm auch Tücher mit warmem Wein benetzt zwischen die Schenkel in

można umoczoną w Oley bródką pióra łechtać, y puścić kilka Kropel Octu Morskiey cébuli, lub lotnego Spiritusu Salmiakowego na język. Można także rożnych rzeczy wonnych y na czychanie pod nosem, iak w 9^{tym} §. o utopionych mówiono, trzymać, Tiutunową Krystyrę dać, nakoniec można także w dołek podserdeczny w zimny Ocet Winny lub Spiritus umaczaną chustę, albo kawałek Chleba położyć. Gdyby zaś Szczeki mocno były zacięte, ociera się takowe zimną wódką, Spiritusem Komferowym, naylepiey zaś Oleykiem Kamforowym (to iest; Kamforą w Oleyku Migdałowym lub innym rozpuszczoną) lub Oleiem Skalnym i. t. d.

Po 7me Jeżeli teraz chory znowu połykać może, tedy daie się mu pić Herbata z pachniących Ziół z trochi Octu; albowiem potrzeba wiedzieć, że przy początku ożywania ani wina, ani Gorzałki, ani innych gorących napoiów dawać niemożna; potem okładać mu podkolenia na zginaniu, y Pachi, y mieysce wstydu na łonie chustami w ciepłe Wino

die

die Kniebüge, und unter die Achseln, in die Weichen, und auf die Schamgegend legen, oder man wärmet ein Hemd, Tücher, oder Servietter, oder durchräuchert solche mit Wachholderbeeren, Mastix, Weihrauch, u. s. w. und legt solche dem Kranken an, oder umwickelt selben.

8tens Sollte sich nach der Wiederbelebung ein starkes Fieber (welches gemeiniglich geschieht) einstellen, so ist eine Aderlaß nothwendig; wäre aber bei der Wiederkehr des Lebens noch Sinnlosigkeit zugegen, wäre das Gesicht, und die Halsadern aufgetrieben, und wären daher die Folgen eines Schlagflusses zu befürchten, so muß auch die Drosselblutader geöffnet werden; überhaupt wird der eilends herbeigeruffene Arzt, und Wundarzt die fernere Heilung vollenden.

Wenn nun endlich nach der Wiederbelebung noch an einem oder dem andern Theile des Leibes Merkmale des Erfrierens gefunden werden, und sie starr, hart, unbeweglich, und ohne Empfindung sind, so muß man fortfahren, diese Theile mit Schnee, zerriebenem Eise, oder Umschlägen

umoczonemi, lub ogrzewaią się Koszule, chusty, albo Serwety, lub podkadzaią się Jałowcem, Mastixem, Kadzidłem i. t d. a tak odziewa, lub obwiia się niemi chory.

Po 8me Gdyby po ożyciu mocna Febra (iak się pospolicie staie) zawitała, potrzeba w tedy Krew puścić; gdyby zaś za powrotem życia chory leżał bez zmysłów, gdyby Twarz y Żyły Szyine nabrzmiały; a zatym następnie Apoplexii obawiać się przyszło, w tenczas y z podszyiney Żyły (*vena jugularis*) Krew puścić należy; zgoła dokończy śpiesznie przywołany Doktor lub Felczer reszty leczenia.

Jeżeli nakoniec po ożyciu postrzegą się na tey lub owey części Ciała znaki zmarznienia, ieżeli są skrzepłe bez ruchawości, y czułości; tedy kontynuować potrzeba o c i e r a n i e tych części Śniegiem, tłuczonym Lodem, lub obkładanie zimną wodą tak długo, do:

aus kaltem Wasser so lang zu bedecken, oder zu reiben, bis die Empfindlichkeit, und Beweglichkeit wieder zurückkömmt.

9tens Diese bisher gemeldte Heilungsart muß auch befolgt werden, wenn nur einzelne Glieder, als Nase, Ohren, Finger, und Zehen, u. s. w. erfroren sind.

Man darf sie eben keineswegs wärmen oder salben, sonst gehen sie in den Brand über, und sterben ab.

Man muß demnach solche Theile ebenfalls mit Schnee bedecken, oder eiskaltes Wasser anwenden; wenn aber wieder Leben, und Empfindung in diese Theile, oder Glieder gekommen ist, so kann man sie mit Brandwein, oder Kampfergeist, so mit Wasser verdünnet worden, waschen, aber allezeit kalt.

Niemals aber darf sich ein solcher Mensch an einen warmen Ofen, oder an ein Feuer wagen, bevor sich solcher nicht in einem ganz mässig erwärmten Zimmer völlig erwärmet hat.

póki aż czułość y ruchowawość niepowróci.

Po 9te Ten dotąd opisany sposób y wtenczas zażyty bydź powinien, kiedy tylko Członki z osobna, iako to: Nos, Uszy, Palce u Rąk, lub u Nóg i. t. d. są odmrożone.

Niemożna te członki rozgrzewać, lub maścić, albowiem zapalaią się, y martwieią.

A zatym należy się takowe części równie Śniegem obkładać, lub zimney do tego zażywać Wody; y gdy się zaś tym częściom życie y czułość powróci, w tenczas można ie wodką, lub Spiritusem rozlanym wodą, obmywać, ale zawsze na zimno.

Lecz niech się nigdy takowy człowiek nieważy do pieca lub ognia przysuwać, dopóki się zupełnie w Izbie miernie ciepłey nieogrzeie.

Da

Da übrigens auch bei der Reinigung lang verschlossener Brünne, oder Keller, wo gährende, oder berauschende Getränke aufbewahret werden, bei Oefnung alter Gewölber, Kanäle, Leichengrüfte, Bergwerke, Lebensgefahr vorhanden ist, und durch Vernachlässigung der gehörigen Vorsichten oft schon Menschen von den darin befindlichen schädlichen Dünsten erstickt worden, so wird hier zugleich

D. der Unterricht, was vor Reinigung lang verschlossener Brünne zu beobachten sey, beigefügt.

1tens Jst ein durch längere Zeit verschlossen gewesener Brunn vor der zu unternehmenden Reinigung drey, vier, oder auch mehrere Täge ganz offen zu halten, damit die darin verhaltenen schädlichen Dünste ihren freyen Ausgang haben; während dieser Zeit ist

2tens In dem Brunnen täglich vieles Wasser von der Höhe hinab zu giessen, zugleich aber sind nach und nach mehrere mit Pulver gefüllte papierene Granaten, an ei-

Gdy wreście przy czyszczeniu długo zamkniętych Studzień, lub Piwnic, gdzie robiące y upaiaiące trunki chowaią się, przy otwieraniu starych Sklepów, Kanałów, Krucht, Kopalń niebezpieczeństwo życia wisi, a przez zaniedbanie należytey ostróżności często iuż Ludzie w znayduiącym się tam szkodliwym zaduchu życia postradali, przeto się tu razem.

D. *Nauka, na co przed czyszczeniem długo zamkniętych Studzień uważać potrzeba, przyłącza.*

Po 1sze Należy się Studnię, która przez czas długi zamknięta była na trzy, cztéry lub więcey dni przed zaczęciem czyszczenia otworzyć, ażeby zaduch szkodliwy w niey zatrzymany wolne miał wyiście; pod ten czas trzeba

Po 2gie W studnię codziennie nietylko wiele wody z wysoka lać, ale także zwolna kilkanaście prochem napełnionych granatów papierowych na drucie że-

nem eisernen Drat auf eine gewisse Tiefe hinabzulassen, damit durch das gewaltsame Zerspringen die Dünste zerstreuet, und bei der Oefnung herausgetrieben werden. Sodann ist

3tens Bevor sich jemand in den Brunnen begiebt, vorher zu mehrerer Sicherheit ein dickes Licht hinabzulassen, wenn nun solches in der Tiefe brennend verbleibt, so ist für die hinabsteigenden Menschen keine Gefahr mehr vorhanden; wenn aber das Licht auslöschen sollte, so ist das Hinabsteigen nicht zu wagen, sondern es sind die vorbemerkten Reinigungsmittel so lang zu wiederholen, bis das Licht im Hinablassen brennend verbleibet.

4tens Sollte jedoch der traurige Zufall sich ereignen, daß ein Mensch in einem Brunnen erstickte, so sind die für Erstickte überhaupt vorgeschriebenen Rettungsmittel anzuwenden. Beim Herausziehen des Verunglückten aber ist die Vorsicht zu gebrauchen, daß, bevor mehrere Menschen in dieser Absicht in den Brunn hinabgelassen werden, die Reinigung der Luft, vorzüglich

laznym do pewney głębokości ſpuſzczać, by zaduch przez gwałtowne rozpęknienie ſię granatów rozproſzony y otworem wypędzony bydź mógł. Zatym

Po 3cie Grubą Świécę dla większego zabespieczenia ſię, nim się kto do Studni uda, ſpuścić potrzeba; ieżeli więc Świéca iak naygłębiey w Studni palić ſię będzie, tedy dla ſpuſzczaiących ſię Ludzi żadnego niebezpieczeńſtwa iuż niema, gdyby zaś zgasnąć miała, tedy niemożna ſię na włażenie do Studni odważyć, lecz środki czyſzczące wyżey przepiſane tak długo powtarzać ſię maią, dopóki aż Świeca podczas ſpuszczania, y ſpuſzczona palić ſię niebędzie.

Po 4te Gdyby zaś iednak ten ſmutny przypadek trafił ſię, iżby Człowiek uduſił ſię w Studni, użyć w tedy ogólnie dla uduſzonych Ludzi przepisanych środków należy. Przy wyciąganiu tego nieſzczęśliwego zaniedbać tey przezorności niepotrzeba, iżby, nim więcey Ludzi tym końcem do Studni ſię ſpuszczą, czyſzczenie Powietrza, oſo-

durch

durch Hinablassung der Granaten, oder Abschiessen einer Pistole, oder anderen Feuergewehrs wiederholt vorgenommen, eben so auch wiederholte Versuche mit dem Lichte gemacht, und so lang dieses nicht brennend bleibt, niemand mehr hinabgelassen werde.

bliwie spuszczaniem granatów, lub wystrałami Pistoletu, lub inney Strzelby kilka razy powtórzone, y kilkakrotne próby Świécą czynione, a gdyby się ta długo niepaliła, nikomu więcey spuszczać się niedozwolono.

Eben diese Vorsichten sind auch bei Eröfnung der Keller, worinn gährende Getränke aufbewahret werden, oder alter Gewölber, Kanäle, Grüfte, und Bergwerke zu beobachten, und derlei Behältnisse nie von einem Menschen zu betreten, bevor nicht die Versuche mit dem Lichte gemacht werden, und dieses sich darinn brennend erhält.

Te same przepisy należy także przy otwieraniu Piwnic, w których robiące trunki stoią, lub starych sklepów, Kanałów, Krucht, y Kopalń czyli min zachowywać, y do takowego schowania żaden Człowiek wchodzić niema pierwey, póki się próby Świécą nieuczyni, a ta palić się tamże niebędzie.

Die Kenntniß der hier vorgeschriebenen Rettungsmittel haben sich vorzüglich die Magistrate, Ortsobrigkeiten, und herrschaftliche Beamte, dann Wundärzte, und Bader eigen zu machen, und ist daher zu diesem Ende die Vorlesung dieser Verordnung bei Gemeinversammlungen öfters des Jahres zu wiederholen, so wie man sich auch zu der gesammten Pfarrgeistlichkeit versieht, daß sie sich die dießfälligen Vorschriften ebenfalls

Przepisanych tu środków ratowania powinni się osobliwie Magistraty, mieyscowe Zwierzchności, y Urzędnicy Dominikalni, niemniey Felczerowie, Cyrulicy nauczyć, dla czego to rozporządzenie kilkanaście razy do Roku na schadzkach pospolitych czytane bydź powinno; tak, iako się po całym Duchowieństwie trudniącym się opieką dusz spodziewa, iż o tych prawidłach ratowania ró-

um

um so mehr eigen machen werde, als Seelsorger gewöhnlich die ersten sind, welche zu derlei Verunglückten wegen Leistung der geistlichen Hilfe beruffen werden, mithin Gelegenheit haben, die vorgeschriebenen Mittel mit Erfolg anzuwenden, und dadurch den Pflichten ihres Amts in vollem Maaße Genüge zu leisten, gleichwie man auch nicht zweifelt, daß sie die etwa hie und da noch herrschenden Vorurtheile, als ob mit dem Unternehmen zur Rettung derlei verunglückten Personen Schande, oder Nachtheil verbunden wäre, durch zweckmässige Belehrung des Volkes auszurotten sich bestreben werden.

Krakau den 4ten August 1797.

wnie potrzebne wiadomości zasiągnąć usiłuie, gdyż opiekuni Dusz są za zwyczay naypierwszemi, którzy do takowych unieszczęśliwionych Ludzi dla dania Duchowney pomocy powołani bywaią, a zatym sposobność maią, użycia przepisanych środków ze skutkiem, y takim sposobem doskonałego zadosyć uczynienia obowiązkom swoiego Urzędu, iako się także niewątpi, iż może tu y ówdzie panuiące ieszcze przesądy, iakoby zachod około ratowania takowych nieszczęsnych Osób z hańbą y uszczerbkiem był połączony, przyzwoitym nauczaniem Pospólstwa wykorzenić usiłuią.

w Krakowie na dniu 4go Sierpnia 1797.

Johann Wenzel Freyherr von Margelik,
Sr. römisch kais. königl. apostolischen Majestät bevollmächtigter Hofkommissarius.

Johann Edler von Platzer.

